

СЕКЦІЯ II.
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО;
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО;
КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛІСТИКА;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Грищенко О. П.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ФІКЦІЯ ЯК АНТИПОД КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Для громадян у правовому суспільстві важливим питанням є реалізація, дотримання відповідних кримінально-правових приписів. Вагому роль в цьому процесі відіграє таке явище правового життя як фікції. Проте фікції можуть нести у собі негативний аспект. Такі фікції постають як антипод кримінального закону, оскільки вони віддзеркалюють протиставлення духу і букви кримінально-правового закону.

Таким чином, актуальною проблемою на сьогоднішній день залишається розгляд фікції як антиподу кримінального закону. Ще дослідник К. К. Панько у своєму дослідженні зазначав, що фікції – антипод закону, сутність якої полягає в спотворенні змісту закону, що виразилося у відсутності соціальних зв'язків між поведінкою суб'єкта і вимогами закону, між індивідуальними домаганнями суб'єкта і суспільно-необхідними вимогами правових норм. Ця сторона поняття правової фікції зовсім не розроблена у правовій науці, знаходиться поза сферою уваги вчених і практиків, хоча її поняття, зміст, соціально-політична сутність, витоки, форми вияву, наслідки та інші аспекти вимагають всебічного і глибокого вивчення. Лише останнім часом вчені почали вивчати проблеми колізійності та суперечливості права, які стосуються до проблеми фікції як антиподу закону. В реальному житті поняття фікції як антипода закону зустрічається і вживається частіше, ніж поняття фікції як прийому законодавчої техніки. Фікція – антипод закону, категорія соціально-психологічна, політико-ідеологічна і правова, сутність якої полягає у відчуженні закону від інтересів суспільства. Такі типові інтерпретації фікції [7, с. 48-49]. Отже, слушною є думка О. В. Уляновської, яка вважає, що фікції – антипод закону можна зарахувати до групи

деструктивних фікцій [8, с. 25], оскільки деструктивні фікції мають де-факто руйнівну спрямованість.

Фікція як антипод кримінального закону проявляється у тому, що зміст кримінального закону набуває неправильного, перекрученого вигляду, тоді як антиподом є що-небудь, що за своїм характером, особливостями протилежне іншому [1]. Тобто, фікція у цьому випадку стає протилежною кримінальному закону, а саме кримінально-правовій нормі.

Дослідник К. К. Панько у своїй праці зазначає, що закон, в ідеалі, зобов'язаний адекватно відзеркалювати стан регульованих ним відносин. Проте, за умови недотримання цієї вимоги формується правова колізія, протиріччя, у результаті чого закони притречені на бездіяльність, носять фіктивний характер або призводять до конфліктів [7, с. 77]. Тож причинною виникнення фікції як антиподу кримінального закону слід вважати неадекватно відображений стан врегульованих кримінально-правових відносин у кримінальному законі.

Прикладом такої фікції – антиподу кримінального закону – є ст. 88 Кримінального кодексу України: “Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або із звільненням від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості” [2].

Слід зазначити про те, що фікції за своїм змістом містять деякі характеристики фікції – антиподу кримінального закону. Даний факт можна підтвердити тим, що дослідник О. А. Курсова відносила фікцію до категорії небуття: “Фіктивне – прояс небуття, і це фіктивне може проявлятися по-різному. Фікція заперечує буття, конструюючи не суще, що не є. Свідоме визнання неіснуючого в реальності судим, чи заперечення сущого, є істотною ознакою фікції взагалі, в тому числі і правової” [4, с. 39].

Професор Казанського університету Д. І. Мейер у своєму дослідженні “Про юридичні вигадки і припущення, про приховані і удавані дії” говорить про правову фікцію як про “вигадку в праві” і відносить її до “ухилення від нормального порядку”. Д. І. Мейер дає наступне визначення вигадкам права: “вигадане існування факту, про який відомо, що він зовсім не існує, або існує в іншому вигляді” [5, с. 32; 6, с. 54].

Кримінальним законом за В. О. Кузнецовим, В. К. Гіжевським є такий нормативний акт, який прийнятий Верховною Радою України, що має в своєму складі сукупність кримінально-правових норм та закріплює загальні положення, підстави і межі кримінальної відповідальності, види покарання, підстави призначення покарання, звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання, встановлює, які суспільно-небезпечні діяння вважаються злочинами і які санкції передбачаються за їх здійснення. Кримінальний закон базується на загальноновизначених принципах [3, с. 24], тож за своєю природою фікція є антиподом кримінального закону, оскільки

кримінальний закон може набувати у результаті застосування фікції перекрученого вигляду кримінально-правових норм.

Таким чином, фікція як антипод кримінального закону – це вимисел, визнання неіснуючого існуючим, що в свою чергу призводить до спотворення змісту кримінального закону. Фікція у деяких випадках протистоїть кримінальному закону, тому потребує відповідного втручання та реагування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вікісловник. Тлумачення антиподу [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://uk.wiktionary.org/wiki/антипод>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3>.
3. Кузнецов В. О. Кримінальне право України (повний курс у схемах та таблицях): навчальний посібник / В. О. Кузнецов, В. К. Гіжевський. – К.: Кондор, 2005. – 459 с.
4. Курсова О. А. Фікції в російському праві: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01 / О. А. Курсова. – Нижній Новгород, 2001. – 193 с.
5. Марохин Е. Ю. Юридическая фикция в современном российском законодательстве: дис. кандидата юрид. наук: 12.00.01 / Е. Ю. Марохин. – Ставрополь, 2004. – 179 с.
6. Мейер Д. И. О юридических вымыслах и предположениях, скрытых и притворных действиях. – Казань, 1854 / Избранные произведения по гражданскому праву. – М.: АО “Центр ЮрИнформ”, 2003. – 389 с.
7. Панько К. К. Фікції в уголовном праве (в сфере законотворчества и правоприменения): дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08, 12.00.09 / К. К. Панько. – Ярославль, 1998. – 233 с.
8. Уляновська О. В. Класифікація конструктивних фікцій як окремого виду правової фікції / О. В. Уляновська // Віче. – 2011. – № 6. – С. 23-25.